

BUITEN

8^E JAARGANG N^O. 49.

ZATERDAG 5 DECEMBER 1914.

Schrabelsz.

Foto R. Tepe.

DE WATERMOLEN ST. URSULA BIJ NUNHEM (LIMBURG).

Redacteur: Mr. A. LOOSJES

INHOUD:

DE WATERMOLEN ST. URSULA BIJ NUNHEM (L.). ILLUSTR. BLZ. 581
 DE STERRENHEMEL IN DECEMBER, DOOR A. A. N. 582
 BUITEN, DOOR JOH. W. BROEDELET, I. 582
 DE KONINKLIJKE STALLEN, DOOR A. J. G. VAN MERKE-
 STEYN, GEÏLLUSTREERD BLZ. 584—589
 DE OORSPRONG DER UHLANENREGIMENTEN, DOOR G.
 WIJGMANS BLZ. 585
 OM EN BIJ DEN OORLOG, V, DOOR MR. L. H. J. LAM-
 BERTS HURRELBRINCK 586
 DE KLACHT VAN DE MOEDERS, (GEDICHT), DOOR DR. EDW.
 B. KOSTER 588
 EEN MERKWAARDIGE LANDSTREEK TUSSEN YPEREN EN
 CALAIS, (SLOT), DOOR MR. A. LOOSJES, GEÏLLUSTR. BLZ. 588—591
 EEN ONBEKEND KONINGSMOORDENAAR, DOOR A. C. JAGER. BLZ. 591
 BODEMWARME, DOOR G. 592
 HET SUEZ-KANAAL. ILLUSTRATIE 592
 IN HET NIEUWE GEBOUW VAN DE GROOTE CLUB TE
 AMSTERDAM. ILLUSTRATIE 592
 NOVEMBER, (GEDICHT), DOOR JAN J. ZELDENTHUIS. 592

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten.” Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

DE STERRENHEMEL IN DECEMBER.

HET volgende overzicht geeft den stand der sterrenbeelden voor 1 uur sterretijd, d. i. omstreeks half 8 middelbaren tijd. Men zie het Decemberkaartje in de N. R. Ct. Zenith: Andromeda, Cassiopeia; Noorden: Groote en kleine Beer, Boötes, Draak, Jachthonden; Noordoosten: Giraffe, Kreeft, kleine Leeuw, Lynx; Oosten: Eenhoorn, kleine Hond, Orion, Perseus, Stier, Tweelingen, Wagenman; Zuidoosten: Driehoek, Eridanus, Haas, Ram; Zuiden: Beeldhouwer, Oven, Zuider Visch, Visschen, Walvisch; Zuidwesten: Pegasus, Waterman; Westen: Arend, Dolfin, Hagedis, Lier, kleine Paard, Pijl, Slang, Steenbok, Vos, Zwaan; Noordwesten: Cepheus, Hercules, Kroon.

De Melkweg loopt te half 8 van het Oosten door het Zenith naar het Westen, maar trekt, behalve dan in het sterrenbeeld Zwaan, weinig de aandacht. Een paar uren later, als Sirius in het Zuidoosten is opgekomen, en Orion hoog aan den hemel staat, zijn de wintersterrenbeelden in volle glorie te zien.

Er zijn deze maand vier Algolminima op geschikte uren waarneembaar, n.l. den 2^{en} te 9 uur, den 19^{en} uur na middernacht, den 22^{en} te 10 uur en den 25^{en} te 7 uur.

De ster Mira Ceti zal vermoedelijk in den loop der maand wel in een binocle zichtbaar worden. Het is aan belangstellenden zeer aan te raden, de merkwaardige lichtwisseling dezer veranderlijke ster te volgen. Wellicht kunnen daarbij het kaartje, dat ik vroeger eens plaatste (Buiten VII N°. 5) en het Decemberkaartje der N.R.Ct. van dienst zijn. De helderheid neemt gewoonlijk, als de ster eenmaal in een binocle zichtbaar is geworden, snel toe: weldra is zij bij afwezigheid van maanlicht ook met het bloote oog te zien en is dan in dit niet overrijke deel van den hemel de stella insolita die in 1596 de verwondering van den Oost-Frieschen predikant Fabricius gaande maakte (Buiten II N°. 36).

Nog een andere merkwaardige veranderlijke ster, χ Cygni, wel eens Mira Cygni genoemd, vraagt de aandacht. Zij was in de laatste dagen van November van de zesde grootte en nam nog steeds in helderheid toe; zij kan in December voor het bloote oog waarneembaar worden.

Van 10 tot 12 December vertoonen zich na middernacht gewoonlijk vrij veel vallende sterren; naar hun straalpunt bij Castor (χ van de Tweelingen) heeten zij Geminiden.

De tijdsvereffening neemt de heele maand sterk toe. De zon is den 1^{en} December 11 minuten bij de klok vóór, omstreeks Kerstmis er mede gelijk en den 31^{en} December 3 minuten achter. De totale vertraging der zon bedraagt in drie maanden (half November tot half Februari) ruim een half uur. Reeds meermalen wees ik er in dit tijdschrift op (II No. 1, VI No 49, VII No. 49), hoe in dezen tijd van het jaar de tijdsvereffening zich duidelijk merkbaar maakt in een schijnbare vervroeging van den datum van vroegsten zonsondergang tot 14 December, terwijl dan in Januari de avonden onverwacht snel gaan lengen. Dezen vroegsten zonsondergang zien wij dus reeds een week vóór den kortsten dag, d. i. den dag van het winter-solstitium (22 December) optreden; daartegenover staat, dat tot 31 December het uur van zonsopkomst, op de klok afgelezen, elken dag iets wordt vertraagd, en pas met Nieuwjaar de morgen begint te lengen.

Mercurius en Mars zijn niet zichtbaar. Venus is in het einde der maand even vóór zonsopkomst in de heldere ochtendschemering te zien. Jupiter is na zonsondergang nog een paar uren in het Zuidwesten (in den Steenbok) waarneembaar; de planeet gaat half December omstreeks half negen onder.

Saturnus is den ganschen nacht te zien. Deze planeet loopt langzaam Westwaarts in de Tweelingen en staat den 21^{en} Dec. in oppositie met de zon.

Deze maand worden de Pleiaden tweemaal door de maan bedekt, namelijk den 1^{en} December, één dag vóór Volle Maan, 's avonds tusschen 7 en 8 uur, en in den vroegen morgen van 29 December, vier dagen na Eerste Kwartier, tusschen 4 en 5 uur.

De Komeet 1913 F blijft een mooi object voor een kleinen kijker, maar wie haar zien wil, moet vroeg opstaan. De komeet loopt langzaam naar het Zuidoosten, in de sterrenbeelden Slang en Slangendrager. Uit het volgende lijstje blijkt, dat in de maand December de omstandigheden voor de zichtbaarheid nagenoeg gelijk blijven: de heele maand staat de komeet bijna twee uren vóór zonsopkomst 10° boven den Oosterhorizon; zij kan gemakkelijk gevonden worden vóórdat de ochtendschemering te helder wordt.

	Komeet 10° hoog	Zon op
2 December	6 uur 2 min. v.m.	7 uur 50 min. v.m.
12 „	6 „ 7	8 „ 2
22 „	6 „ 11	8 „ 10
1 Januari	6 „ 10	8 „ 12

A. A. N.

BUITEN.

DOOR JOH. W. BROEDELET.

MET 'n geweldigen klap, welke als 'n pistoolschot door de stilte van 't laantje knalde, sloeg Piet de bakker z'n broodkar dicht. De kleermaker aan den overkant, die altijd en eeuwig op z'n tafel voor 't laveram gezeten was, zoodat-ie zich bukken moest, wilde-ie z'n hoofd niet aan de zoldering stooten, schrikte er even van op. Z'n naald juist uithalend, keek-ie toe. Ook z'n vrouw, de eerste zuigeling op den arm, was opmerkzaam geworden. En ze trad in 'r deur, om 't brood aan te nemen, dat Piet nu wel dadelijk brengen zou.

Maar Piet had zoo'n haast niet. Anders 'n beste voor z'n zaak, slabbakte-ie tegenwoordig 'n weinig. Als je ook net getrouwd was! Pas drie weken duurde z'n geluk en hij kon er maar niet genoeg van krijgen. Z'n jolige hoofd, dat toch al steeds vol grappen en grollen zat, stond verwaasd om zooveel zaligheid. Wat-ie zich ook van 't huwelijk had voorgesteld, dat niet.

Z'n eerst zoo leege huis — alleen, met de hulp van 'n jong knechtje, had-ie de zaak gedreven, terwijl vrouw Pieks, die naast 'n woonde, elken dag 'n uurtje z'n boel zoo wat opredderde en z'n potje kookte — was nu van den morgen tot den avond overvuld van 'n holdebolderige rumoerigheid. Want Fie, z'n hartlap, was er een van 't erg lawaaiige soort, juist zoals hij 't graag had. 'r Gichel-lach, waarmee ze op stond en naar bed ging, klonk den heelen dag hoog boven alles uit en ze rende als 'n losgebroken, jonge hond van den winkel naar de bakkerij, van de bakkerij naar de deel, van de deel weer naar den winkel. Wel was ze 'n „stad-sche” — Piet was 'n poos 't dorp uit geweest en had 'r toen leeren kennen —, maar aan 'r manieren kon je 't niet merken, al droeg ze 'n zwaar-bebloemden hoed en Zondags 'n japon, die sleepte. Ze deed meer denken aan 'n jolige deern, die, eindelijk onder den druk van 't ouderlijk huis of der dienstbaarheid vandaan, voor 't eerst 'r armen en beenen eens vrij uitsloeg. 'n Galopperend veulen in de wei kon niet doller doen dan zij. In zóóverre was 't dus wel aan 'r te zien, dat 't buiten-zijn nog 'n heuglijk nieuwtje voor 'r was.

Piet, zelf lang gekweld door z'n eenzaamheid, haalde z'n scha nu dubbel en dwars in. Als twee groote kinderen bestookten ze elkaar, de uren, dat ze de handen niet te vol hadden, met allerlei plagerij. Met den stoffer zat Fie 'r vreugd-voor-'t-leven gierend achterna en 't was met niet minder dan 'n talhout uit z'n oven, dat de jeugdige bakker zich tegen de aanhalige uitlokkingen van z'n zeer beminde aanvalster te weer stelde. Zelfs met 't deeg

werd gespeeld: tot projectiel verkneed, kwakte 't soms naar allen kant en sneeuwballen-gooierij was er kinderwerk bij. Dat zulke schermutseling ten laatste steeds op lievigheid uit liep, sprak vanzelf. In Piet's bakkerij werden tegenwoordig dan ook, naast beschuitbollen, koekjes voor den Zaterdag, krentenbrood, veel kussen bereid. Onder 't een en ander moest echter de bediening der klanten wel eens lijden.

De vrouw van den kleermaker wachtte nog steeds aan 'r deur. Beekman zelf had allang de naald weer ter hand genomen en zat opnieuw over z'n werk gebukt. Van die malligheid aan den overkant had-ie z'n bekomst. Bremer zou wel anders worden, als ook bij hem 't eerste kindje krijtte. Zoo iets was noodig voor je mensch zijn.

Uit den bakkers-winkel klonk 't wel-bekende gelach. Piet, aan z'n kar, stond te arm-zwaaien, alsof-ie z'n eigen graan-molen was. En hij riep 'n grapje naar z'n Fie, wat met gegil beantwoord werd. Daarop trad ook zij naar buiten.

Of liever: ze sprong op 't zanderige pad, waardoor Piet's honden straks de kar moesten zeulen. Zoo was nu eenmaal 'r manier van doen. Vandaar zeker ook, dat de kleermakers-vrouw 'r „die malle hekke-springster” noemde.

Met 'n gichel stooft ze op 'r lieven jongen toe. Doch als ze zich dan zoo opeens buiten zag, stond ze toch 'n weinig beduusd. En vrouw Beekman die keek en de pikker achter z'n raam! Nee, ze moest d'r fatsoen houden. Dus bedaarde ze wat.

Maar Piet, die om de menschen noch de wereld gaf als-ie 'n grap in den zin had, pakte 'r met z'n groote, knuistige handen stevig aan en 'r mee trekkend, riep-ie: „Wil 'k je 'n endje rijs, wijf? De equipage staat klaar”.

't Gaf nu 'n hevige stoeipartij, of de lange Piet, die nog 'n vol hoofd uitstak boven de stoerste kerels van 't dorp, z'n dierbare huisvrouw al of niet op den broodwagen kon krijgen. Fie verloor er 'r haarspelden bij en 'n pantoffel en de honden gingen te keer, dat de omtrek weergalmde. Vrouw Beekman, die anders altijd in stilte af gaf op de „stadsche”, moest nu toch lachen om 't gekke stel en 'r vent, weer even z'n naald latende glippen, trok 'n vermaakt gezicht. Reeds droeg Piet z'n zoete-lief hoog in de oversterke armen. Dan echter, tevreden dat-ie had *kunnen* overwinnen, liet-ie 'r voorzichtig zakken in 't mulle zand en, niet meer naar 'r omkijkend, bracht-ie vrouw Beekman bedoord eindelijk 'r brood.

De gillerige Fie, zoo midden op den weg, leek 'n kakel-kip, die met veeren en pooten den grond be-wroet. Van hulpeloosheid trapte ze nog wat in de lucht. Doch dan, hoewel ze in 'r eigen rokken verward zat, hielp ze zich toch weer op de been en, na 'r pantoffel heroverd te hebben, nam ze de vlucht naar 'r winkel, ietwat beschaamd en nog 'n weinig over-stuur. Toch gluurde ze weer dadelijk over de uitstalling van 't raam — 'n paar stolp-flesschen met bruidsuikers en kleurballetjes stonden met 'n cacao-bus verlokkelijk ten toon — naar 'r eenigen schat, hoe die, z'n honden zachtjes aanzwepend met 'n dunnen tak, verder rond ging ter bezorging. Nu stond-ie bij vrouw Pieks, wie-ie 'r „eigen deeg” bracht in den open, blikken vorm. Wat was-ie toch 'n pracht-jongen! 't Langste talthout uit z'n oven was voor hem nog maar 'n wandelstok! Daarop verloor ze 'm, tot 'r droefenis, uit 't oog.

En Bremer, vroolijk fluitend, deed z'n gewone, daaglijksche ronde. Hij had aardig wat klantjes, al verweeten ze 'm al, dat ie „in stad” met 't meel had leeren knoeien. Doch daar lachte-ie wat om, brutaal en zelfbewust. Elk mensch zocht z'n voordeel, vond-ie. En even goed als de melkboeren water in den emmer deden, behoefde hij z'n menschen niet 't allerbeste voor te zetten, dat er maar te krijgen was. Waar ze in de stad genoeg mee namen, was zeker nog goed genoeg voor de lui in Bladerveel. 'n Schaap met vijf pooten verkochten ze nergens meer.

Zoo stapte de lange Piet 't heele dorp door, dat ordeloos verspreid lag, of de lage, meest oude, vervallen huizen zoo maar losjes gestrooid waren uit 'n grooten Sinterklaas-zak. 't Eene slingerpaadje kruiste 't andere, boomen en heggen werden weer opgevolgd door boomen en heggen, zoodat je, ofschoon Bladerveel klein was, er geboren moest zijn, om er den weg te weten. Piet was 'n Bladerveelder en rustig ging-ie z'n gang, nu rechts, dan links, dan vooruit of 'n paar stappen terug. Telkens hielden de honden stil en Piet's hooge gestalte verdween 'n wijl, om straks weer op te duiken vanachter 'n boerderij of 'n schamele arbeiders-woning. Hoe 't ook liep, z'n haast wonderbaarlijke lengte won 't steeds weer van de gedrongen omgeving en zoo leek 't wel, of 'n kloeke, jonge reus voedsel uitdeelde aan 't krielige menschedom.

Maar eindelijk dan toch raakten de honden uit 't zand: de kar stond op den straatweg, welke naar andere dorpen voerde en waaraan ook 't logement lag, dat zich langzamerhand 'n hôtél-air wilde geven. Daar had Bremer nog 'n paar klantjes. En blij, dat-ie uit 't gewriemel van al die laantjes was, vulde-ie opgewekt z'n mand opnieuw met brood.

Twee huizen van 't logement, zóó dat je er op kon zien, woonde Piet's tante, Ant Rosebrand. Van 'r eigen centje, dat ze mee ten huwelijk had gebracht, was die kleine, nette woning gezet met 't pannendak en 't keurig behekte tuintje er om heen. 't Stond daar in de schaduw van 'n paar zwaar gegroeide boomen, 'n veilig nestje, dicht aan den weg en toch half schuil. „'t Mooiste punt van 't darp”, zei Ant dikwijls. En 'r man Kees en dochter Cornelia beaamden 't ten volle.

Met z'n onverschilligsten stap slungeide Piet tante's tuintje binnen, want hij voelde zich min of meer op vijandig terrein.

Piet was niet te best met z'n familie. Hij hield er van die erg vrijzinnige ideeën op na en moest er vooral niets van hebben, dat ze 'm bedilden. Tante hield 'm nog altijd voor 'n grooten, kwaaien aap, dien ze voor z'n eigen leering gerust eens wat zeggen mocht en dat kwam heelemaal in z'n kraam niet te pas. Met z'n huwelijk was 't er niet beter op geworden. Daar had-ie niemand in gekend en dat was bij de Bremer's iets ongehoords. 't Was al mooi, dat-ie met z'n aanstaande vrouw 'n kwartiertje op visite was geweest. Daarna had Ant niets meer van die „halve zachte”, zooals ze 't mallige, stadsche schepsel noemde, gemerkt. Geen manieren, geen eerbied! Zoo iets was nu niet, om je nader tot elkaar te brengen.

Haast uitdagend bonkte Piet op de achterdeur. Hij mocht brengen, jawel! Maar hoe! Om den anderen dag en dan nog maar 'n schijntje. Je familie, haha!

Ongeduldig stiet-ie de deur open, bulkte wat naar binnen. Daar kwam tante Ant al aangelopen in eigenste persoon. Meest hielp Nelia 'm. Maar die stond nu aan de wasch. Ook had tante 'm wat te zeggen!

Ant was 'n knus, wat opgeblazen schommel-boerinnetje, die trouw de muts droeg en ook overigens wars was van alle nieuwerwetsigheid. Ze stond bekend om 'r gezellig geklap, want als ze 'r tongetje maar roeren kon, was ze best tevree. Elke gelegenheid nam ze dan ook te baat, 'r mond te doen draven.

Met 'r slimme, half-dicht geknepen oogjes nam ze Bremer op. Daar stond-ie weer, in al z'n onbehouwenheid! Wacht, ze zou 'm us even trakteren!

„Zoo, kom-ie aendelijk?” zei ze vriendelijkjes. „Je bin loât vendôâg. Och, joâ, jonge minse, hè? — 'k Wiet aârs goôd nieuws. 'k Heb klante veur je”.

„Klanten?” vroeg Piet onwillekeurig en hij zette groote oogen op. „'k Wil teminste je veursproâk zijn”, vleide tante voort, terwijl ze 'r handen genoeglijk op 'r schoot lei.

Piet begreep nog niet. Wat moest Ant met al 'r lievigheid?

Toën kwam 't groote woord, dat 'm met één slag gansch ont-hutsen moest.

„'k Hed verhuurd”, zei tante en ze knipte met 'r oogjes, of ze 'm 'n heuglijk nieuws bracht.

Werkelijk stond Piet 'n oogenblik beduusd. Dâ't was 't dus, waarop tante broeide. Al dagen misschien hield ze 't voor 'm verborgen, om er 'm nu opeens mee te overrompelen. Ant had altijd van die streken!

Die zomer-verhuurderij toch was oorzaak van 'n voortdurende ijverzucht tusschen hem en z'n familie. Bremer en de Rosebrand's waren ongeveer de eenigen in het dorp, die geschikte gelegenheid hadden, om gasten te bergen. En nu gaf 't elk jaar 'n soort wedstrijd, wie 't eerst en 't beste z'n kamers kwijt raakte. Ook ditmaal was tante 'm dus weer vóór geweest. Ach ja, ze had zoo van die fleem-maniertjes, om de menschen in te palmen. Daar kon 'n flinke, ronde kerel niet tegen op!

„Zoo?” deed Piet nog quasi belangstellend, want hij wou niet laten merken, hoe-ie zich innerlijk verbeet. „Na je zin?”

„Bestig, hoor!” knikte Ant, in 'r sas. „Rijke minse uit Amsterdam, 'n meneer, 'n mevrouw en 'n jongeneertje”.

Piet trok 'n spottend snuit.

„Die zelle 't benauwd bij je hebbe”, plaagde ie, doelend op 'r kleine behuizing.

Even felde 't in Ant's oogen. De aap! Zijn vervallen gedoe, 't ouwe krot, waaraan z'n vader al voor honderden guldens verbouwd en vertimmerd had, moest 't zeker winnen van haar kostelijk nette woning! Ze had 'n bits woord op de tong. Maar ze wist 'r rap mondje nog te toomen. En met 'n lachje zei ze:

„Geen nood, man. We hebbe plaas zat”.

„Nou, ajuus”, groette Piet dan, z'n nu leege mand zwaaiend als 'n vaandel. „Denk om me recommandasie”.

Met groote stappen beende-ie 't tuintje uit, nog even nagekeken door Ant. Z'n honden blaften 'm al tegen. Weer met 'n ruwen smak smeed-ie z'n kar dicht, sprong er dan boven op. Hij ging nu *rijen*, den straatweg over, naar 't naaste dorp. Ja, als-ie 't van Bladerveel alleën hebben moest! Armoei, man!

Met 'n klok-geluid zette-ie z'n honden aan. Diè, met lawaaierig gebas, zetten 't dadelijk in 'n fikschen draf. Hoog op z'n „equipage”, z'n langen tak lustig zwiepend, voelde-ie zich 'n koning. Wat raakte 'm Ant en de rest? Thuis had-ie z'n lollig wijf en z'n zaak ging naar wensch. Verhuren zou-ie oök nog wel. De zomer begon pas. Puh! Hij lachte om de wereld!

„Hé daar!” schreeuwde Piet. Weinig scheelde 't, of-ie had „zotte Klaas” aangereiden, die plots midden op den weg stond. Die gek verraste je altijd, dook opeens van achter 'n boschje, dat je je hart vast hield voor 'n ongeluk. Zoo'n gare moesten ze opsluiten!

„Kijk, waar je loopt”, bromde Piet nog. Dan hitste-ie z'n span weer aan, dat-ie dra z'n ouwe vaart had. Hè, zoo'n gangetje was naar z'n zin. Wie 'm nu nog in den weg kwam, moest maar op zij gaan. Hij, Bremer, week voor niemand meer. En lustig float-ie, als 'n merel.

(Wordt vervolgd).

VERBETERING.

In de noot op bladz. 577 van ons vorige nummer leze men inplaats van het woord „vooral”: *voorval*.

Schnabelsc.

Foto C. Steenberg.

DE KONINKLIJKE STALLEN.
HET INWENDIGE VAN DEN STAL VAN H. M. DE KONINGIN.

DE KONINKLIJKE STALLEN.

WIE in Den Haag langs de Hooge Wal komt, zal aldaar een groot, monumentaal gebouw zien, met een ruime poort, waarboven zich een koepel welft, die door een spits toeloopende toren gedekt wordt. Dit zijn de Koninklijke Stallen.

Nu Hr. Ms. Adjudant, Jhr. van Reigersberg Versluijs, eerst wegens eene reis naar Indië en thans door militairen dienst, afwezig is, wordt het Koninklijk Staldepartement opnieuw in zijn geheel beheerd door den Opperstalmeester, C. A. Baron Bentinck, terwijl de re Luitenant C. J. J. Sixma Baron van Heemstra, ordonnance-officier van H. M. de Koningin, mede aan het departement verbonden, zich thans ook in militairen dienst bevindt.

Wat de inrichting zelve betreft zij vermeld, dat men, door den hoofdingang binnen tredende, allereerst in eene vestibule komt, waarin zich eene portiersloge bevindt. Aan deze vestibule grenst onmiddellijk eene zeer ruime binnenplaats, die gedeeltelijk overdekt is en aan beide zijden waarvan zich de stallen uitstrekken, met de manege in het front. De stallen zijn aangenaam ingericht, practisch doch zonder onnoodige luxe.

De pensionnaires, ± 70 in getal, staan onder twee wollen deken gedeeltelijk in ruime, door houten schotten gescheiden afdeelingen, en gedeeltelijk in boxen op stroo.

Boven elk paard prijkt zijn naam op den muur, die tot op halve hoogte uit witte, geglazuurde tegels bestaat, met een blauw figuur in het midden.

Op de tusschenschotten staan de namen vermeld van de koetsiers, aan wier zorgen de verschillende afdeelingen van den stal zijn toevertrouwd.

De koetsstal — het verblijf van de koetspaarden — is nl. in secties verdeeld, aan het hoofd waarvan een Nestel-Koetsier staat, die verantwoordelijk is aan den Koetsier-Majoor, Chef van den Koetsstal, voor de bij zijne sectie ingedeelde manschappen,

paarden en harnachementen. Aan het hoofd van den Rij-stal — waarin zich de rijpaarden bevinden — staat een Rijknecht-Majoor.

Deze is tevens belast met de eerste opleiding van het nieuw aangenomen personeel, dat op 17- of 18-jarigen leeftijd in dienst komt en dan geheel gevormd wordt.

En die opleiding is geen sinecure!

De nieuw aangekomenen moeten leeren rijden, zoowel van den bok als van het zadel, met één-, twee-, vier- en zes-span.

Zij hebben derhalve eene geheele school te doorloopen en de manege is dan ook het tooneel van groote werkzaamheid.

Het geheele personeel bestaat uit Hollanders.

Dagelijks wordt de dienst vastgesteld en aan den stal gepubliceerd. Van uur tot uur zijn de verschillende diensten ingedeeld, zoodat iedereen weet wat hij te doen heeft en alles geregeld gaat.

Een wagenmeester zorgt voor de verschillende rijtuigen, terwijl ook een zadelmaker en hoefsmeden tot het personeel behooren.

De gepensioneerde Majoor-Paardenarts J. Laméris is belast met den veterinairen dienst.

Daar natuurlijk niet alle paarden dagelijks dienst behoeven te doen voor het Koninklijk Huis en niettemin toch geregeld beweging moeten hebben, worden zij voor een afrijbreack afgereden.

De breacks, bespannen met een tweespan, hebben een koetsier en palfrenier op den bok.

Ik zag juist een span thuis komen en volgde met belangstelling de verschillende evolutiën.

De paarden werden allereerst afgespannen en achterwaarts in hunne afdeeling geplaatst.

Koetsier en palfrenier verwisselden daarna hunne uniformjassen voor een staljas, waarna de paarden van hoofdstel en tuig werden ontdaan, hetgeen aan de schotten werd opgehangen.

Eerst daarna werden de paarden omgewend en voor hunne krib geplaatst. Dit is zeer practisch.

De afdeeling voor de rijtuigen is zeer uitgebreid.

Daar zijn allereerst de gala-rijtuigen met de roode bokken en groote wapenschilden op de portieren, die door hun ietwat loggen bouw aan de staatsiekarossen uit vroeger tijd herinneren, doch waarvan de gummibanden getuigen, dat ze zich aanpassen aan de eischen van den tegenwoordigen tijd.

In lange rijen staan ze daar, als grenadiers in het gelid, tot dadelijk gebruik gereed en zóó uitnemend onderhouden, dat men niet zou zeggen dat de meesten reeds jarenlang in gebruik zijn.

Er zijn verschillende merkwaardige rijtuigen bij, die eene afzonderlijke vermelding verdienen.

Zoo is er allereerst de witte calèche, die slechts tweemaal gebruikt is, nl. bij de inhuldiging en bij het huwelijk van H. M. de Koningin.

Deze calèche is, behoudens enkele details, die ik aanstonds zal vermelden, geheel in Holland gemaakt, gelijk trouwens de meeste rijtuigen. Reeds aanstonds trekken de aandacht, de fijn bewerkte, zwaar vergulde figuren die aan de voor- en achterzijde der calèche zijn aangebracht.

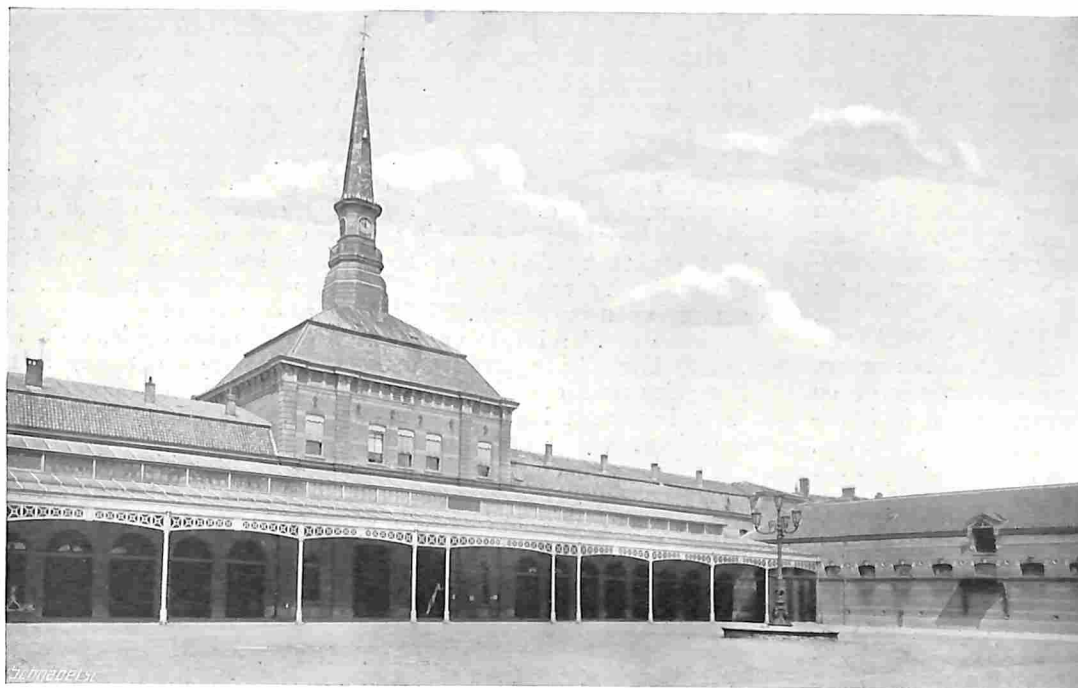

Foto C. Steenberg.

DE KONINKLIJKE STALLEN.
BINNENPLAATS VAN DEN STAL VAN H. M. DE KONINGIN.

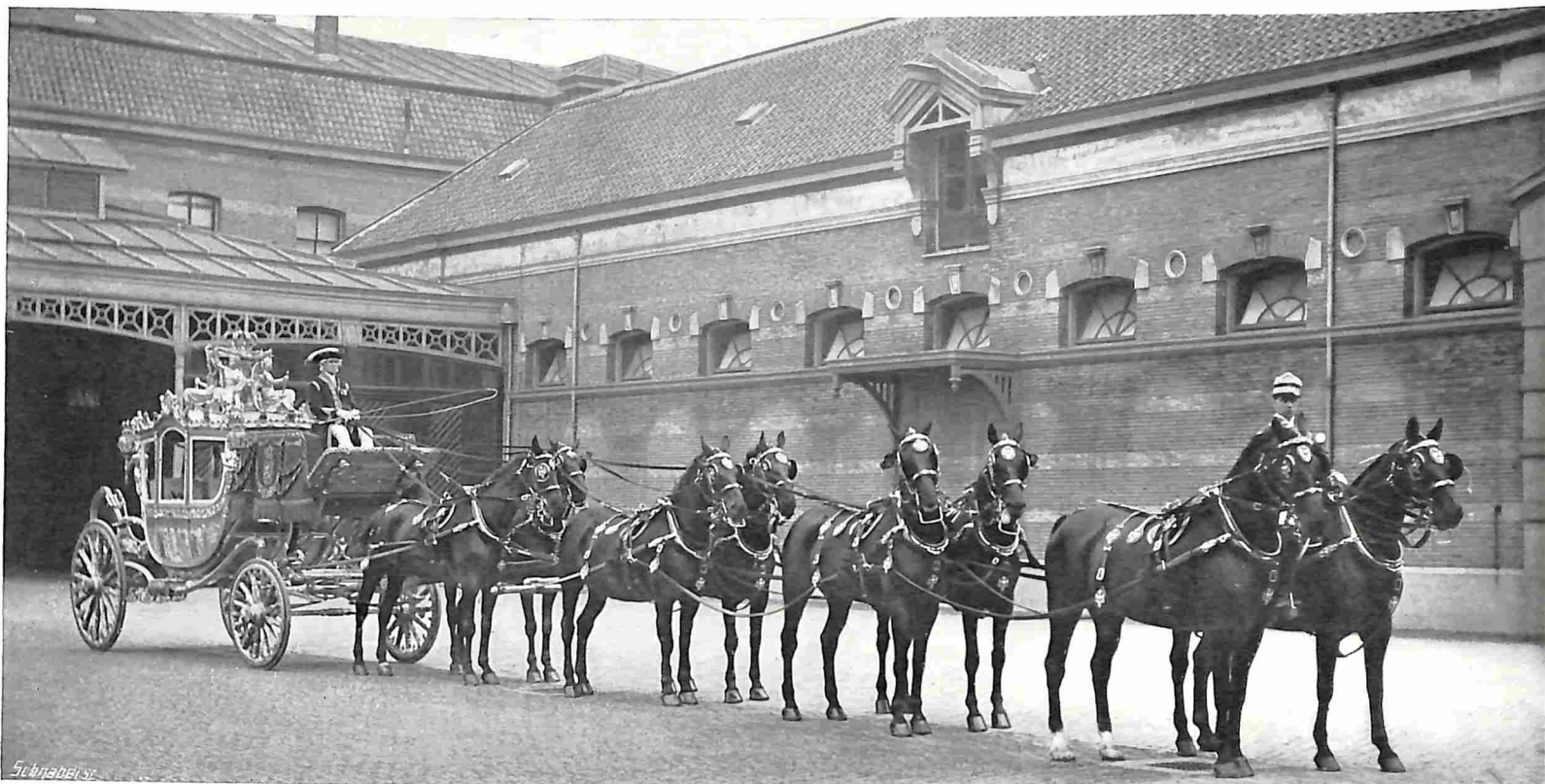

Foto C. Steenberg.

DE KONINKLIJKE STALLEN. DE „GOUDEN KOETS" MET ACHTSPAN.

De bekleding is van wit satijn en de monumentale lantaarns zijn zwaar verguld.

Bekleding en lantaarns zijn uit Parijs afkomstig.

Een ander rijtuig is merkwaardig door het fijne schilderwerk, à la Watteau, waarmede de paneelen versierd zijn.

In het museum zijn verder tal van belangrijke, oude herinneringen bijeengebracht. Bij het binnentreden ziet men al dadelijk voor zich het paard, gezadeld en getoomd, dat door den Prins van Oranje bij Quatre-Bras werd bereden. Eene kleine, oud-Hollandische sjees, met het daarbij behorende paardetuig, eene kleine slede en een kinderwagen zijn door H. M. de Koningin als kind gebruikt.

Een paardestaart, vastgehecht op een schild van ebbenhout, is, blijkens de inscriptie, afkomstig van het geliefkoosde rijpaard van Hare Majesteit, de Arabische merrie *Wojko*.

In langs den muur geplaatste kasten vindt men nog meerdere herinneringen aan het verleden, zooals een oud staatszadel, dekken van wijlen Koning Willem II en Koning Willem III, hoofdstellen, karwatsen, enz., enz.

Een vorstelijk zadel, uit Indië afkomstig, trekt de aandacht door de rijke bewerking en den vreemden zit.

De tuigkamer dient ook niet vergeten; ze beslaat eene groote oppervlakte.

Gedeeltelijk in kasten en gedeeltelijk onbedekt, hangen hier de gala- en half gala-tuigen, de meesten kwistig versierd. In het midden prijkt een groot, blauw geschilderd stangenbord, waarop de blank geschuurde stangen een eigenaardig effect maken.

Een persoon is speciaal met het onderhoud van de tuigen belast.

De stal van Z. K. H. den Prins der Nederlanden is geheel afzonderlijk.

Als eene eigenaardigheid zij vermeld, dat Z. K. H. uitsluitend schimmels rijdt. De paarden staan in boxen.

Een koetsier-majoor is Chef van dezen stal.

Zoodra de oorlogstoestand de bekende buitengewone maatregelen in het belang van 's lands defensie noodig maakten, was H. M. de Koningin de eerste, die verreweg het grootste deel harer paarden voor militaire doeleinden afstond.

Bovendien zijn verschillende localiteiten voor militaire doeleinden ingericht, o.a. voor leesalen en voor het Rode Kruis, terwijl de stalgebouwen op Het Loo beschikbaar zijn gesteld voor legering van militairen.

* * *

Wanneer de lezers van „Buiten" thans in staat zijn zich een denkbeeld te vormen van de inrichting en het materiaal der Koninklijke Stallen, dan danken zij dit aan de groote bereidwilligheid waarmede Baron Bentinck de gelegenheid openstelde, van een en ander kennis te nemen.

A. J. G. VAN MERKESTEYN.

DE OORSPRONG DER UHLANNENREGIMENTEN.

MEEN weet over het algemeen niet beter, of de Uhlanen komen alleen in het Duitsche leger voor.

Dit is echter niet het geval, onze oostelijke naburen hebben bij het vormen van de regimenten, in hoofdzaak met de befaamde lans met het wapperende vaantje bewapend, dergelijke reeds bestaande regimenten bij andere volkeren tot voorbeeld gehad.

De Uhlanen als zoodanig zijn zelfs niet eens van Europeeschen doch van mongoolschen oorsprong. Voor het eerst verschenen ze in 1236 in Europa, toen Batoe, de groot-khan der Mongolen, die het door zijn grootvader Tchnigis-Khan gestichte rijk in Azië bevestigde en uitbreidde, tegen de Polen streed en Moskou en Kiew veroverde. De Polen noemden de indringers „Tartaren", d.w.z. helbewoners, duivels, omdat de Mongolen zoo woest en meedoogenloos vochten. Een groot gedeelte van Polen was weldra in hun macht, vandaar trokken zij naar Hongarije en Zuid-Duitschland, waar zij huishielden op eene wijze, die volkomen het recht gaf, hen met den naam van duivels te brandmerken.

Tot hunne overwinningen droegen niet weinig de ruiters met de lange lansen bij. Deze toch stelden hen in staat den vijand veel eerder daarmede te bereiken en te kwetsen, dan deze hun met de veel kortere zwaarden en lansen eenig letsel kon toebrengen.

Vooral bij ruiteraanvallen kwam dit voordeel duidelijk aan het licht. Doch tegen de ridders der deutsche orde, die van goede wapenrustingen voorzien waren, moesten zij het in 1241 bij Liegnitz afleggen. Zij verdwenen echter niet geheel en al uit Europa doch bleven in het Zuid-Oosten van Rusland zich handhaven.

En verre van zich rustig te houden, waren zij meer zwervende stammen, die van de jacht en den roof leefden en weinig of geen veeteelt of landbouw hadden; zij maakten het de Polen nog dikwijls lastig. Deze vormden daarom regimenten, die met hetzelfde wapen uitgerust als hun vijanden, hen beter konden bestrijden.

Foto C. Steenberg.

DE KONINKLIJKE STALLEN. GALA-COUPÉ MET TWEESPAN.

Foto C. Steenberg.

DE KONINKLIJKE STALLEN. CALÈCHE MET VIERSPAN A LA DAUMONT.

De Polen werden in het hanteeren van de lange lans al spoedig even geoefend en bedreven als hun bestrijders die er oorspronkelijk het monopolie van hadden. En daar er veel moed en behendigheid toe noodig waren, om met de lans te kunnen vechten, gaven de Polen aan de ruiters, die er zich van bedienden, den naam van Uhlanen d.w.z. dapper wakker. Of dit woord misschien een verbastering is van het ook nu nog door de Turken gebezigde oghlan, is niet gemakkelijk uit te maken. Onder de Mongolen die tegen de Polen streden, waren ook Turkomanen. Die Poolsche Uhlanen droegen een vierhoekigen muts, de Czapka, een korte rok met twee rijen knopen en poolsche arm-opslagen, door hen de Ulanka genoemd. De kozakken, die zich tusschen de Polen en de Tartaren hadden ingeschoven en die onder de bescherming van het Poolsche rijk stonden, dat zij weer tegen de aanvallen der Tartaren verdedigden, kregen ook de lange lans.

Tot het leger van Jan Casimir, den grooten Polenkonink, behoorden als de beste troepen eveneens de Uhlanen; met hun hulp bevocht hij menige overwinning op de Tartaren en Russen.

Toen Weenen, in 1683 door de Turken belegerd, zich reeds in een zeer hachelijken toestand bevond, en men reikhalzend uitzag naar het leger van Jan Sobieski, een der beroemdste Poolsche koningen, dat Oostenrijks hoofdstad zou komen ontzetten, tuurde

Duitschland vooral heeft een groote voorliefde voor dit wapen, in 1888 gaf het aan de kurassiers en huzaren, in 1891 ook aan de dragonders lansen.

Bij het begin van dezen oorlog had Duitschland 25 Uhlanen-regimenten, Oostenrijk 11, Rusland 2, behalve de kozakken, die veel met hen overeenkomen, en Engeland 5; Frankrijk heeft er geen. Hoeveel er van al die lansdragende mannen nu nog over zijn?

G. WIJGMANS.

OM EN BIJ DEN OORLOG.

V. BIJ DE BELGEN.

Een kleine, opgewekte kolonie, de zaal, waarin worden verpleegd de gewonde Belgen in hetzelfde gebouw.

Ruime kamer, waarin een tiental bedden; ook hier de vensterbank van het breede raam vol bloemen en stapels fransche boeken en tijdschriften.

Aan een tafel zit een jonge luitenant, die met slechts enkele onderhoorigen vijf dagen en vijf nachten in de bosschen van de door den vijand al bezette dorpen tusschen Gemmenich en Visé heeft doorgebracht, schier zonder slapen, zich voedend met uit

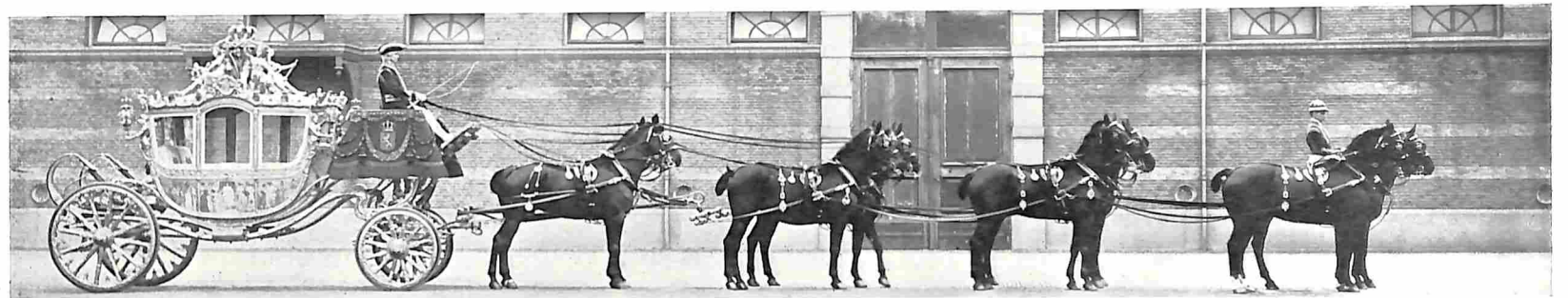

Foto C. Steenberg.

DE KONINKLIJKE STALLEN. DE „GOUDEN KOETS" MET ACHTSPAN.

men op de wallen om het leger te zien opdagen. Groot was de blijdschap, toen een schildwacht op den muur aankondigde dat hij de Poolsche lanciers reeds zag; deze Uhlanen gaven den doorslag bij de verdrijving der Turken.

Oostenrijk vormde naar het voorbeeld van Polen in 1790 het eerste regiment Uhlanen. In Pruisen werden in 1808 uit reeds in 1745 bestaande bereden troepen, met lansen gewapend, de eerste regimenten Uhlanen gevormd, Rusland volgde eerst daarna.

Onder de troepen, die de Polen ter beschikking van Napoleon I stelden, kwamen ook Uhlanen voor; de Poolsche lanciers handhaafden menigmaal hun ouden roem, in den strijd die de groote Franschen keizer tegen verschillende landen voerde.

Toen in 1812 het Fransche leger gereed stond om Rusland binnen te trekken, deed Napoleon I met zijn generaal Berthier zelf een verkenningstocht. Hiertoe leende hij van een der Poolsche officieren, die zich in zijn leger bevonden, de Uhlanenpet en mantel. In de laatste veldslagen, die in Frankrijk in 1814 door Napoleon I voor zijn aftreden geleverd werden, deden de Poolsche ruiters met de lans met het vaantje nog menigmaal van zich spreken.

Met de ontwikkeling der vuurwapens is de rol, die de Uhlanen in den strijd spelen, vanzelf kleiner geworden, maar voor verkenningen, kleine gevechten en schermutselingen zijn zij zooals blijkt nog best te gebruiken. In 1870 vestigden de Duitsche Uhlanen dikwijls de aandacht op zich door hun stoute stukjes.

de velden getrokken wortelen of met de vruchten van de boomen geplukt.

Zij waren verspieters, belast met het verstrekken van inlichtingen aan het Belgisch leger door middel van postduiven, welke zij in kleine manden met zich voerden. Als de laatste dezer met het dunne gevulde penneschachtje is opgevloden, hebben de dappere kerels getracht zich weer te voegen bij hunne gelederen, ten einde verder deel te nemen aan de verdediging van het vaderland. Heiaas, het is hun niet mogen gelukken; bij een nachtelijk sluipen over open veld, zijn zij ontdekt door Duitsche schildwachten.

Twee zijner kameraden zijn gevallen naast hem; hij zelf, gewond in den schouder, ijlt voort, niettegenstaande de stekende pijnen, die flitsen door den arm; van hen, die volgden, heeft hij niets meer gehoord, niets meer gezien.

Plots voor hem, soldaten, Hollanders.

Een oogenblik nog de gedachte van teruggaan, van niet zich overgeven, maar hij kan niet meer; zijn krachten zijn uitgeput en feller en feller die pijnen in schouder en arm. . . . en zijn land zal hem nooit kunnen beschuldigen van zijn plicht niet te hebben vervuld.

Nog enkele stappen wankelt hij voort tot bij onze grenswacht, die hem gevangen neemt en ontwapent.

„Un morceau de pain s.v.p.", zijn eerste stamelwoorden uit hijgende borst.

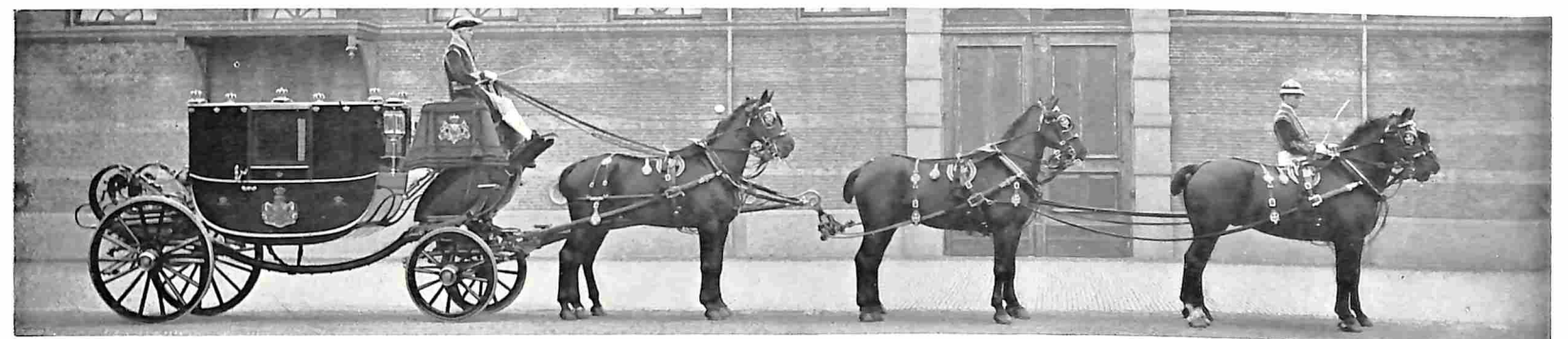

Foto C. Steenberg.

DE KONINKLIJKE STALLEN. GALA-BERLINE MET ZESSPAN.

Tal van handen die hem overreiken 't gevraagde stuk brood met reep spek, dat hij verorbert met gulzige hongre, stotterend telkens en telkens „merci, merci mes amis”. Dan een doffe loomheid, die verlamt het geheele lichaam; een looden zwaarte, die neerdrukt de oogleden, het hoofd valt achterover, hij slaapt; een onzer soldaten, die zijn jas over hem uitspreidt.

Na enkele uren in de verte de schitterlichten van een automobiel, waarin de commandant der maréchaussées, die de grenswacht komt inspecteeren.

Zachtken wordt de gewonde opgenomen door Neerlands zonen, gelegd in den wagen — hij slaapt; hij slaapt, als deze stil houdt voor het gebouw der Augustijnen; hij slaapt, als de verpleegsters hem ontkleeden; hij slaapt, als de arts zijn wonden onderzoeken.

Reeds is 't dag, als hij ontwaakt, als hij ziet mannen en vrouwen, hem ten eenenmale onbekend.

„Waar ben ik,” luidt zijn eerste vraag, terwijl zijngroote verbaasde oogen door het vaastrak.

„In een hospitaal te Maastricht”, antwoordt hem een der verpleegsters, „u bent gewond”.

„Gewond, gewond... o ja...” hij herinnert zich en hij voelt weer die pijn in den arm, thans rustend in een doek.

„En die anderen?”

„Ook gewonden, landgenooten van u, allemaal Belgen”.

Een blijde glimlach om zijn lippen: Goddank geen „Alboches” in zijn nabijheid.

„Bonjour, mon lieutenant, comment ça va-t-il”, een jong soldaat met levendige oogen en schrandere gelaat, eveneens den arm in doek gewikkeld — „est-ce dangereux?”

„Ik weet het niet; ik heb den dokter nog niet gesproken en hoe is het met u?”

„Oh, pas trop mal, mon lieutenant”. En hij vertelt verder, dat hij tooneelspeler is in het Odéon te Parijs bij het gezelschap van Antoinette, maar zijn werk was Belg van geboorte; terstond na het uitbreken van den oorlog is hij teruggekeerd om zijn land te verdedigen tegen die „sauvages, ces vandales”.

Bij het fort Pontisse heeft hij gestreden met veertig kameraden tegen twee compagnieën „de ces chiens maudits”, tot hij eindelijk zoo iets voelde als een schok tegen zijn arm en het geweer hem uit de hand viel, c'était fini, nom de Dieu, maar hij had zijn best gedaan om zooveel mogelijk vijanden naar de hel te sturen, meer kon het vaderland niet van hem eischen; hij had zich toen gevangen kunnen laten nemen, maar liever dood, dan te vallen in de handen van de Duitschers; met nog een paar anderen is hij gevlucht; hij heeft zich kunnen verbergen tot de nacht inviel en toen is hij door de bosschen en kleine sluiptwegen, welke hij als oud Luikenaar zoo goed kende, in Holland terecht gekomen, waar de grenswacht hem heeft gevangen genomen; toen hebben ze hem hier gebracht, allerliefste menschen, die Hollanders en knappe kerels, die doctoren, daar neem je je hoed voor af; ze hadden hem verzekerd, dat zijn arm weer geheel normaal zou worden — Goddank, wat zou hij begonnen zijn met een stijven arm, hij, een acteur. Hij zal er later partij van trekken; hij heeft zoo dikwijls een gewonde moeten voorstellen; nu kan hij het; in de toekomst zal hij dezen rol beter vervullen — à quelque chose malheur est bon — terwijl zijn lippen zich plooiën tot spottenden lach.

In een bed, bij het venster, mooie kerel met breeden knevel, zwart kort geknipt haar, boven het hooge voorhoofd; breede wenkbrauwen, die bogen over donkere oogen vol wilskracht, een Belgisch gendarme uit het aan Duitschland grenzend plaatsje Gemmenich.

Hij heeft een kogelwond onder de knie; twaalf dagen heeft hij gelegen zonder medische hulp; toen men hem hier bracht, verschrooiden hooge koorts het lichaam, etterde vreeselijk de wond; door de dikke zwachtels, door de lakens, door de matras drong de etter, druppelde op den vloer.

„Hoe is 't met u?”

„Slecht, mijnheer, slecht; ik ben bang, dat 't been er af moet en wat dan... wat dan? Voor gendarm kunnen zij mij niet meer gebruiken en een ambacht heb ik nooit geleerd; ik zal dan kunnen gaan bedelen”.

„En wat zegt de dokter er van?”

„O, die heeft nog altijd hoop; die doet al het mogelijke voor me — ja, als ik dien maar direkt gehad had, als ze mij maar dadelijk hier hadden gebracht, dan zou ik nu al genezen zijn, dan vocht ik nu al weer mee, daar ben ik zeker van, terwijl nu...” en treurig schudt hij het hoofd.

„Ik zou toch den moed maar niet verliezen... als de dokter u toch hoop geeft; die zou zoo iets toch niet zeggen als hij het niet meende”.

„Dat heb ik me ook al gezegd, mijnheer, maar... ik ben er toch bang voor”.

Naast dezen een burger, een winkelier uit Visé, die vertelt met vlugte woorden, dat een van zijn burens op de Duitschers had geschoten — o God, hij zou het ook gedaan hebben, als hij een geweer of revolver had gehad; nu heeft hij met de handen in de zakken alleen maar naar hen gekeken, terwijl zijn vrouw met hun kindje op den arm naast hem stond; ze hebben toch op hem geschoten, hij kreeg een kogel door zijn been; met de kolven van de geweren hebben zij zijn deur opengerameid, hem gesleurd van de trappen naar buiten en hem gesmaakt tegen een muur om hem te fusilleeren; zijn vrouw, altijd met haar kind in de armen, heeft zich voor hen geworpen; zij was uit Vaals, vlak bij Aken; ze sprak goed Duitsch en ze heeft hun huilend en jammerend gezegd, bezworen, dat zij

Foto C. Steenberg.

DE KONINKLIJKE STALLEN. VICTORIA.

zich vergisten, dat haar man niet had geschoten, dat ze nog nooit een geweer in hun huis hadden gehad; zij mochten het heele huis doorzoeken, dan zouden zij zich zelven kunnen overtuigen, dat zij de waarheid sprak; ze zouden niks, niks vinden.

„Wie het dan wel geweest was, die op hen geschoten had”, vroeg een onderofficier.

Ze wist het niet; ze kon toch niet zien, wat er in een ander huis gebeurde, maar uit haar huis was 't niet gebeurd, haar man had het niet gedaan; zij zou het van d'r leven niet gepermitterd hebben; zij zelve was een Duitse, loog zij.

Dan moest hij maar meegaan; hij moest hen helpen zoeken naar die schobbejakken, die laffe moordenaars, die uit verborgen schuilhoeken hen doodden; maar hij kon niet, hij kon niet loopen op z'n kapot been; 't bloed liep hem de broekpijpen uit.

Enfin, ze zijn weggegaan; aan zijn vrouw heeft hij het te danken, dat hij nog leeft.

Ze hebben zich toen opgehouden in een kelder, vier dagen en vier nachten, tot z'n vrouw uit het keldergat eens de gelegenheid

Foto C. Steenberg.

DE KONINKLIJKE STALLEN.

RIJKNECHT-MAJoor, NESTEL-RIJKNECHT, EN RIJKNECHT.

heeft gehad, om aan een heer uit Maastricht, die voor hun huis stil hield met een automobiel van het roode kruis, hun toestand te vertellen; die heeft hem toen meegenomen en zoo is hij hier gekomen; hij is nu arm, arm als Job; zijn huis, zijn inboedel, zijn winkelwaren, alles, alles verbrand, maar dat is het minste, hij is nog jong en goed zakenman, al zegt hij het zelf; hij zal wel weer den kost voor zijn vrouw en kind kunnen verdienen, daar is hij niet bang voor, al zal het in den beginne verdien en armoedig zijn; da's niks, zo is hij ook begonnen en toen kenden ze hem nog niet; toen bezat hij nog niet het algemeen vertrouwen als eerlijk koopman, toen had hij nog geen crediet, nu wel; hij leeft, hij zal herstellen, zooals de dokter hem heeft verzekerd, dat is het voornameste.

Nog enkele anderen; een soldaat, zwaar gewonde, groote, sterke kerel met dom, stompzinnig gezicht; een kogel heeft de beide longen doorboord; hooge koorts, die zijn laatste krachten ondermijnt, hem zwakker en zwakker maken; hij kan schier niet meer spreken; slechts een lispelend fluisteren.

Foto C. Steenberg.

DE KONINKLIJKE STALLEN.

TWEESPAN SCHIMMELS VAN Z. K. H. PRINS HENDRIK.

Voor hem geen hoop meer; ze weten het allen en allen wed-ijveren om hem hun medevoelen, hun warme vriendschap te be-
tuigen, waarvoor hij dankt met kleinen tevreden glimlach, met een knipoogend hoofdknikken.

In diezelfde zaal, een mooie jonge vrouw met fijn besneden gelaat; zachte, beschaafde stem, eenvoudig, sober niettemin elegant gekleed, een vrouw van de wereld, eene gravin de W.... die het roode-kruis comité heeft verzocht om haar toe te staan hare ongelukkige landgenooten te verplegen en te verzorgen, en met de fijne blanke handen wast zij hunne gezichten, hunne handen, hunne voeten en ook hunne wonden.

Zij, de door allen vergode, aangebedene helpster en troosteres in hun lijden; in aller oogen vreugde en blijdschap en tevens dankbaarheid, als zij slechts met immer vriendelijk woord tot hen spreekt.

Dan nog een patient, hun aller commandant, hun bevelhebber, wiens bevelen steeds werden uitgevoerd met de meest onderworpen gehoorzaamheid, de klein twaalfjarige Roger uit het geheel verwoeste dorp Berneau.

Aardig ventje met levendige, donkere oogen, onder het weelderig golvend haar, dat schier het geheele voorhoofd bedekt.

„Gecomplieerde beenbreuk” vermeldt het biljet boven zijn bed; hij is, terwijl het huis brandde, met vader en moeder en nog een zusje door een achterdeur uit het huis gevlucht; zij hebben toen op hen geschoten, ces damnés de Dieu, zooals moeder zeide, en ze hebben hem in het been geraakt; hij is toen neergevallen; vader heeft hem opgenomen en hem gedragen, tot ze ver weg waren; twee heeren in een automobiel hebben hem hier gebracht — 't spijt hem zeer, dat moeder hier ook niet mag slapen, maar ze komt hem dikwijls bezoeken.

Het tafeltje naast zijn ledikant vol prentenboeken, blokdozen, legkaarten, hem gebracht door medelijdende Maastrichtenaars.

Als zoo'n boek of een blok van zijn bed op den grond valt, heeft hij slechts te roepen: „oh là, ramassez-moi ca” en de luitenant, de tooneelspeler, al de anderen haasten zich aan zijn bevel te voldoen.

„Lisez moi quelque chose”, is voldoende opdat zijne aristocratische verpleegster zich voor zijne sponde zet om hem voor te lezen, totdat de stem haar begeeft, de luitenant of de tooneelspeler haar taak overnemen.

Als eindelijk zijn oogleden dichtvallen, dan door de zaal een pst, pst. Roger gaat slapen en allen nemen een boek ter hand, spreken, fluisteren zelfs niet meer.

Een juichkreet, die door de zaal weergalmt, als hij, door eene verpleegster gedragen uit de operatiekamer, vertelt, dat de dokter hem zoo even heeft gezegd, dat hij heelemaal zal genezen, dat zijn been weer geheel zal terecht komen, dat hij nooit zal behoeven te hinken, waarvoor hij in 't begin erg bang is geweest; de mannen om zijn bed streelen met zachte vingers over zijn hoofd, over zijn wangen, knijpen even zijn kin; zijne adellijke verpleegster, de gravin, drukt een hartelijken kus op zijn lippen; allen blijde, gelukkig, alsof hij was het kind van hen allen.

Soms bij het lezen van dagbladen heftige uitingen van dolle toornige woede, waarmede allen instemmen, niet enkel tegen den vijand, maar ook tegen hun bondgenooten. Wat had je aan zulke bondgenooten; zulke vrienden konden hun gestolen worden.

De Franschen hadden hun beloofd om hun ter hulpe te komen en ze kwamen niet; ze lieten hen stikken; de Engelschen beloofden ook en kwamen ook niet, lieten hen ook stikken en die vervloekte Pruisen hadden beloofd om niet te komen, maar die kwamen wel, ces chenapans, ces vauriens, ces voleurs, ces incendiaires et assassins.

Een morgen, een diepe treurnis in de zaal; geen lach, geen woord; in de oogen der gravin dikke tranen, Roger huilt met luide hoksnikken; de anderen zwijgen stil, bleek, turend voor zich uit met starren, doffen blik; de soldaat, de boerenarbeider is gestorven. Geen van allen heeft hem vroeger gekend, geen van allen heeft hem zelfs ooit gezien, maar hij was een der hunnen in deze zaal, een landgenoot, een Belg, gevallen voor de heilige zaak, die ook zij gediend hebben, de verdediging van hun aller vaderland tegen den overweldiger.

Als mannen weghalen het in witte lakens gehuld lijk, knielt zij neer, hunne verpleegster, slaat een kruis en bidt en de anderen knielen naast haar, bidden ook voor het zielenheil van den wapenbroeder, van den vriend.

MR. L. H. J. LAMBERTS HURRELBRINCK.

DE KLACHT VAN DE MOEDERS.

Een groot geweeklaag waart op aarde rond,
Gemengd met leugenachtig krijgsgebral;
„Op 't veld van eer”, zoo brult men overal,
Als jeugd en kracht den dood bij 't moorden vond.
Maar wie doet van den diepen weedom kond,
Wie hoort bij 't schetterend trompetgeschal
Het leed van moeders, rijnend uit dit dal
Van bloed en tranen, dynamiet en lont?
O, vloek van d'oorlog, die met leugenleus
Het edelste overstemt, wanstaltge reus,
Die alles neertrapt onder groven poot.
Der moeders weenen stijgt ten hemel op,
Maar 't oorlogsbeest heft zijn verfoeib'ren kop
En gilt meedoogenloos de klachten dood.

EDWARD B. KOSTER.

Een merkwaardige landstreek tusschen Yperen en Calais.

(Slot).

KEEREN wij van het uitstapje naar St. Omaars terug, om een bezoek te brengen aan den tweeden eenzamen heuvel van Fransch-Vlaanderen, de Casselberg, niet zoo eenzaam trouwens als de vorige, omdat de „Mont des Récollets” hem gezelschap houdt. Op dien heuvel, meer dan tweemaal hooger dan de „berg” bij Watten, ligt het merkwaardige stok-oude stadje Cassel.

Vers toi, noble Cassel, immortelle colline,
Château-fort crénelé du courage flamand,
Vers toi, chère montagne, empressé

je chemine

Et me sens attiré comme par un aimant
dichtte C. de C. in den Almanach des
Flandres van 1911, en men behoeft waar-
lijk geen kind van deze streek te zijn,
om in verrukking te geraken over dit
mooie plekje grond, over die twee een-
zame heuvels, oprijzend uit de vrucht-
bare vlakte, daarover een heerlijk ver-
gezicht biedende en zelf met zoo rijke
tinten van 't groen van bosschen en 't
goudgeel van korenvelden bekleed. Op
den top van den eenen het grijze stedeke,
waarbij een tiental windmolens, bijna
allen dicht bijeen staand, de wacht houden.

Cassel is de oudste stad van Fransch-
Vlaanderen niet alleen, maar een van
de oudste steden van Frankrijk. Op
dezen berg bouwden de Morini in het
begin onzer jaartelling een versterking,
die later door de Romeinen onder Julius
Caesar is bezet; Odeacer bouwde ze op
tot een krachtig kasteel, onder welks
hoede zich weldra een dorp ontwikkelde,
dat in 860 stadsrechten ontving. Het
is begrijpelijk, dat op het bezit van die
versterking op den bijkans eenzamen
heuvel prijs werd gesteld en er veel om
gevochten is. Hier overwon in 1071 de
Hollandsche graaf Robert de Fries Philips
I, koning van Frankrijk, hier werden de
vrijheidslievende Vlamingen van de zee-
kust, minder gelukkig dan 26 jaar gele-
den in den slag der Gulden Sporen, aan-
gevoerd door den dapperen Nicolaas

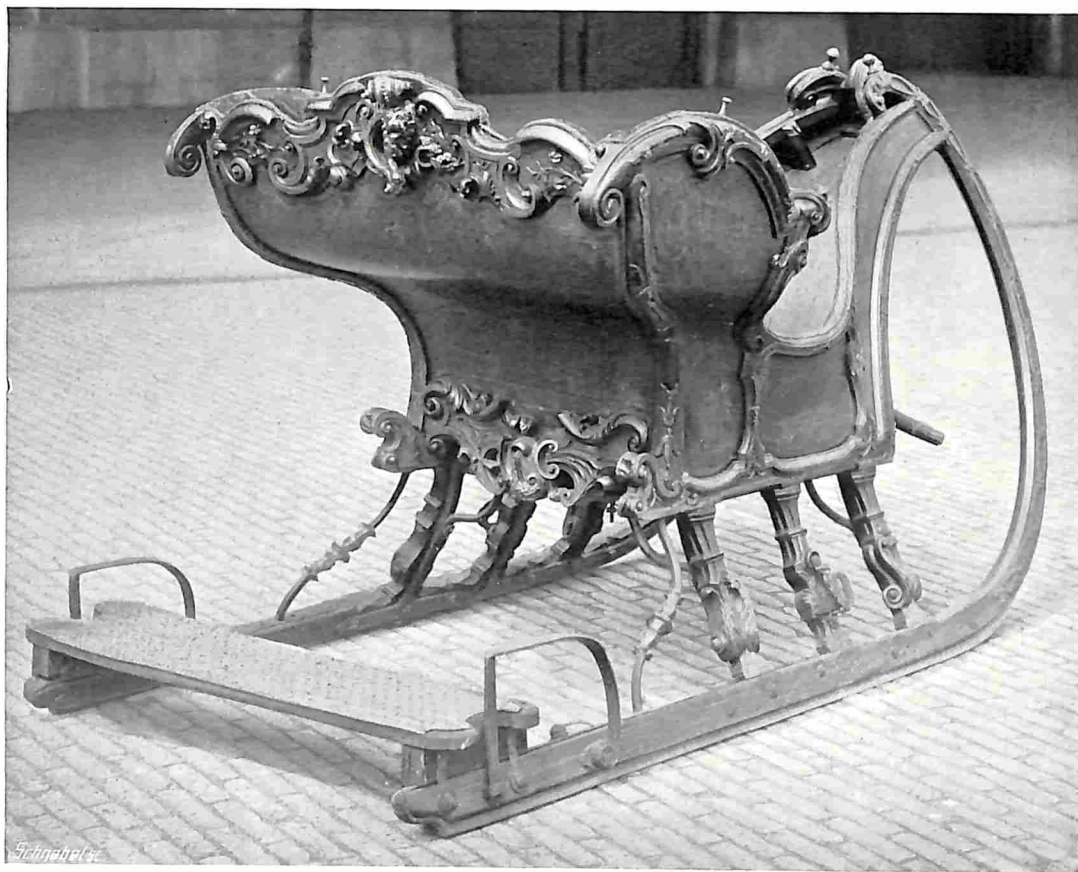

Foto C. Steenberg.

DE KONINKLIJKE STALLEN. OUDE AR VAN H. M. DE KONINGIN.

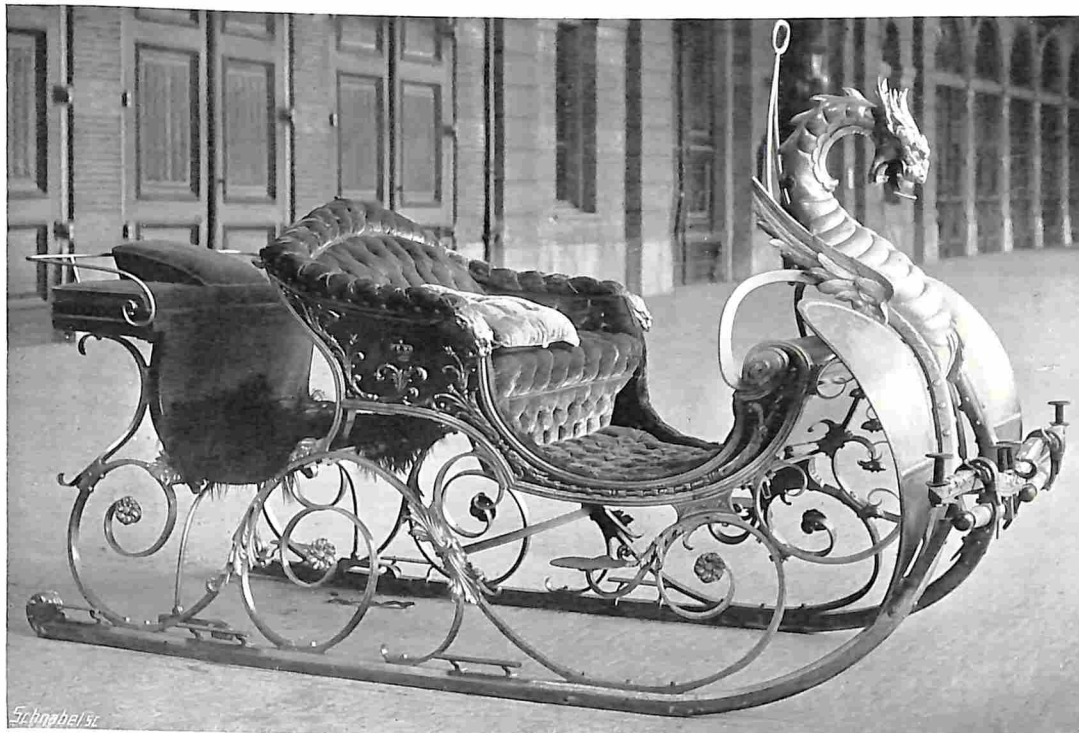

Foto C. Steenbergh.

DE KONINKLIJKE STALLEN. AR VAN H. K. H. PRINSES JULIANA.

Zannekin (van Lampernisse bij Veurne) en Jacob Peyt (van St. Winocksbergen), door de overmachtige legers van den Franschen koning Philips VI en hun eigen graaf Lodewijk verpletterd, meer dan 13000 dooden op het slagveld latende. Hier dwong in 1677 de hertog van Orleans onzen stadhouder Willem III tot zijn door alle krijgskundigen geroemden aftocht.

Van Cassel's vroegste tijden is niets overgebleven; toch heeft het veel van zijn middeleeuwsch uiterlijk behouden met zijn nauwe straten en stegen, zijn simpele maar een heerlijk uitzicht over de vlakke schenkende poorten, gewrongen tusschen de oude huizen op den stadsmuur, en het elektrische trammetje, dat de bewoners met de benedenwereld verbindt, doet daar maar weinig afbreuk aan. Van lateren tijd zijn er nog twee mooie renaissance-gebouwen over, het oude stadhuis (thans Museum) en het oude „landshuys" (thans „mairie"). Waar eens de muren van het Romeinsche castellum omhoog rezen, is thans een plantsoentje, vanwaar weer datzelfde mooie uitzicht over 't Fransch-Vlaamsche land.

Mochten de Duitschers zich door de legers hunner tegenstanders weten heen te slaan, dan zal er wel weer heftig gevochten worden om 't bezit van Cassel en zijn berg, vanwaar men zoo heerlijk met het voortreffelijke geschut van deze dagen zal kunnen schieten, mijlen ver in den omtrek. En dan zal er weer vreugde zijn in het hart van den Duitschen professor, die onlangs zoo met blijden trots vaststelde, dat Helgoland, eertijds vreedzaam eiland voor toeristen, thans in de eerste plaats vesting is, bolwerk der Europeesche „beschaving", als hij ziet, hoe dit plaatsje, in tijden van vrede geliefkoosd doel van uitstapjes voor de omwonenden, thans een strategisch punt van gewicht is geworden.

De meest oostelijke heuvel van Fransch-Vlaanderen, de Katsberg, ongeveer even hoog als de Casselberg, tot gezelschap in de eenzaamheid de Zwarte berg en — op Belgisch gebied — de Roode berg hebbend, rijst eveneens aan drie zijden uit de vlakke op en zal van zijn top wel hetzelfde wondere uitzicht bieden over weelderige akkers en vriendelijke dorpjes; zelf er van kunnen genieten heb ik niet.

Tusschen deze heuvels en de Leie strekt zich golvend bouwland uit, als in West-Vlaanderen, waarvan Streuvels de bekooring zoo meesterlijk weet te schilderen, en als een kleine edelsteen op gouden schaal ligt daar het stadje Belle in de glanzende korenvelden.

Belle heet officieel Bailleul*). Waarom? Is er één woord, dat een Franschman gemakkelijker kan uitspreken dan „belle"? De stad, na Duinkerken de grootste van deze landstreek, schijnt nog grotendeels Vlaamsch-sprekend te zijn; van uitzicht is zij het zéker, met dat typische marktpleintje, met zijn eigenaardig stadhuis, welks mooie oude toren zijn lustig klokkenliedje laat hooren en de oude muren van de onmiddellijk in de nabijheid gelegen eerbiedwaardige St. Vaastkerk, een stadsgezicht, dat mij nog levendig voor

*) Nederlandsche dagbladen, zelfs het blad, dat nooit van Canterbury, steeds van Kantelberg spreekt, schrijven eveneens Bailleul. Laten zij toch bedenken, dat het nog minder dwaas is, Rijssel „Lille" dan Belle „Bailleul" te noemen.

oogen staat, ondanks den haast, waarmee wij, door tijdsgebrek gedrongen, er langs trokken. In Belle zijn goede vrienden onzer taal geboren, zooals Edmond de Coussemaker, de stichter van het „comité flamand de France" en verzamelaar van de „Chants populaires des flamands de France".

Belle is beroemd door zijn kantindustrie, een handenarbeid, waarmee thans meer dan 3000 kantwerksters hun brood verdienen. Welk een aardige liederen heeft de Coussemaker uit den mond der kantwerksters opgeteekend; wat is er door hen gezongen en gesprongen, vooral op den naamdag hunner patrones, Sinte Anna (26 Juli). Zou het jongere geslacht de oude liederen nog steeds in eere houden?

Aardige liederen zijn er gezongen, in dezen Westhoek niet minder dan in het overige Vlaanderen. Weet ge wel, dat het schalksche liedje van „het verwaende kwezeltje", zooals we dat thans kennen — voor zoóvër we het kennen — uit Fransch-Vlaanderen afkomstig is? En kent ge die dolle vastenavondliederen uit deze streek, die ik natuurlijk voor mijn in kalmtte neergezeten Hollandsche lezers niet durf neer te schrijven? Wel opmerkingswaardig, dat vooral de melodiën

van de liederen uit deze streek zoo aantrekkelijk zijn, zooals ook die van een der rondedansen van Belle:

Een oud mannekie wilde vrijen;
Nooyt en keek hij neërewaert.
Als wij langst den bogaert rijen
Nooyt en keek hij neërewaert.
Rijpe kersen willen wij plukken
En de groene laten wij staen.
Mooye meisjes willen wij kussen
En de leel'ke laten wij gaen.

Een ongeveer 5 K.M. breede strook langs de Leie valt buiten het Nederlandsche taalgebied en blijft hier dus buiten bespreking. Zoo rest ons ten slotte nog Hazebroek, hoofdstad van een arrondissement, doch iets kleiner dan Belle.

Hazebroek maakt evenmin als Duinkerken diepen indruk op den bezoeker; de hooge toren met steenen spits der St. Eloïkerk is mooi en het marktplein is ruim. Meer weet ik niet van dit fabrieksstadje te zeggen. Hazebroek is bijna geheel Vlaamsch sprekend, evenals de omstreken. Dicht bij de stad staat nog een van die mooie houten standerd-molens, die ook bij ons zoo zeldzaam worden; van binnen draagt hij het volgend opschrift:

Als God mij, Schaek meule, wil bewaeren
Van donder, storm, winden,
Ziet hier naer honderd jaeren,
Ye zal mij nog vinden.

Vernieuwt in het jaar 1548.

IVO DESIDERIUS.

Te Hazebroek verschijnt jaarlijks de eenige Vlaamsche uitgave in Frankrijk: „Tisje Tasje's *) Almanak". Verheven is de inhoud niet, wat trouwens bij weinig van dergelijke almanakken

*) Tisje Tasje (Baptist met het Taschje) was een marskramer, die zich in deze streken roem verworven heeft door zijn onuitputtelijke grappen.

EEN MERKWAARDIGE LANDSTREEK TUSSEN YPEREN EN CALAIS.
HET KASTEEL TE ESSELBEKE (ESQUELBEQ).

het geval is; het mengelwerk bevat een „weerwijzer”, korte verhaaltjes en grappen. Om u met de taal kennis te doen maken, schrijf ik een van Tisje Tasje's geestigheden over:

't Wyvetje's hoofd-wonde.

Cissen Spellebroot was getrouwd met Wantje Zeurzicht: 't wyvetje en was maer kleene, maer haere tonge was wel zeven ellen lang. Cissen koste wel vele herden en verdragen, maer algelijc 't gebeurde eenen dag, dat hij 't herte uitgehaeld, eene zulke toeping gaf aen Wantje, dat den dokter moest komen.

— Wij zullen beginnen met d'hoofd-wonde, zei den dokter, en hij lei een grooten plaester op Wantje's mond! —

Tisje Tasje is thans in zijn 15e jaar; in den 13en jaargang is hij tweetalig geworden, niet omdat hij de oude moedertaal ontrouw wordt, maar omdat hij op die wijze ze weer leert lezen, wat veel jongeren niet meer kunnen. Met dezelfde bedoeling nemen enkele bladen, zooals Lemire's „Le cri des Flandres” en het te Steenvoorde verschijnend blad „Le patriote des Flandres” zoo nu en dan Vlaamsche artikelen en vertellingen op. Dit is al 't geestelijk voedsel in de eigen taal voor de Vlamingen van Frankrijk!

* * *

Daar ben ik zoo ongemerkt op de taal en de taaltoestanden gekomen in deze bij ons zoo weinig bekende streek. Van de taal gaf ik u reeds enkele staaltjes; dit dialect staat ons nader en is voor ons gemakkelijker te verstaan, dan vele Vlaamsch-Belgische dialecten.

Een enkele verklaring van wat ik zoo even opmerkte: dat vele jongeren hun moedertaal niet meer kunnen lezen, schijnt niet overbodig.

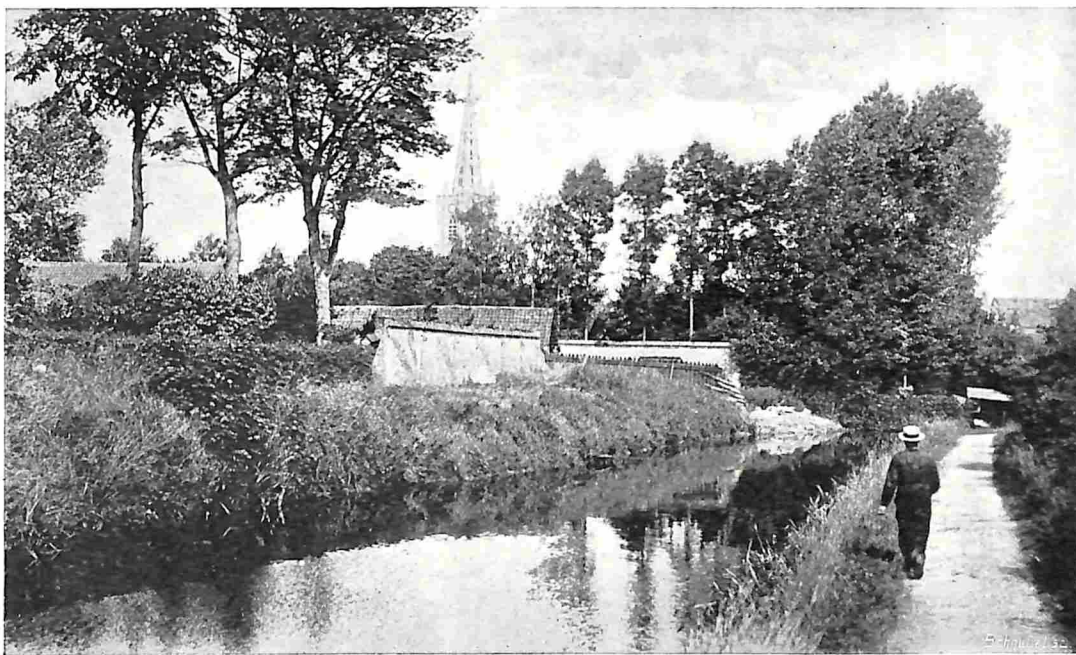
Lodewijk XIV heeft in Fransch-Vlaanderen het Vlaamsch gebannen uit het gerecht en de officiële acten der provincie en gemeenten en der notarissen. Het onderwijs bleef men in en door 't Vlaamsch geven.

De eigenlijke taalverdrukking begint eerst in den revolutietijd; Barère verdedigt ze in de vergadering der conventie van den 8en Pluiose an II aldus: „Il faut populariser la langue, détruire l'aristocratie du langage. Nous avons révolutionné le gouvernement, les mœurs, la pensée; révolutionnons aussi la langue. Le fédéralisme et la superstition parlent bas-breton, l'émigration et la haine de la République parlent allemand, la contre-révolution parle l'italien et le fanatisme parle le basque (Vlaamsch vergeet hij te noemen); cassons ces instruments d'erreur”. Wij zijn geneigd te vragen, of het fanatisme hier misschien ook Fransch sprak. Onderwijzers worden uitgezonden naar de streken, waar men een andere taal dan de Fransche spreekt: de conventie zendt hun de volgende aanschrijving achterna: „La connaissance et l'usage exclusif de la langue française sont entièrement liés au maintien de la liberté... Citoyens, qu'une sainte émulation vous anime pour bannir de toutes les contrées de la France ces jargons qui sont encore des lambeaux de la féodalité et des mouvements de l'esclavage”.

Wij zwijgen nu van de andere „lambeaux de la féodalité”, hier zij slechts medegedeeld, dat het Vlaamsch zich, de omstandigheden in aanmerking genomen, in Frankrijk's noordhoekje taai gehandhaafd heeft.

Na den Revolutie-tijd eindigt de fransche bestrijding, al wordt de moedertaal geenszins in eere hersteld; in 't onderwijs wordt — en dat on-officiël — alleen van 't Vlaamsch gebruik gemaakt, om het Fransch te doen aanleeren. De opvatting dat Frankrijk's belang en dat van al zijn bewoners de verdwijning der „patois” eischt, blijft echter bestaan. Aardig blijkt dat uit een oud boek, *)

*) Topographie historique, physique, statistique et medicinale de la ville et des environs de Cassel (département du Nord) par P. J. E. de Smyttere. 1828. Blz. 286—287.

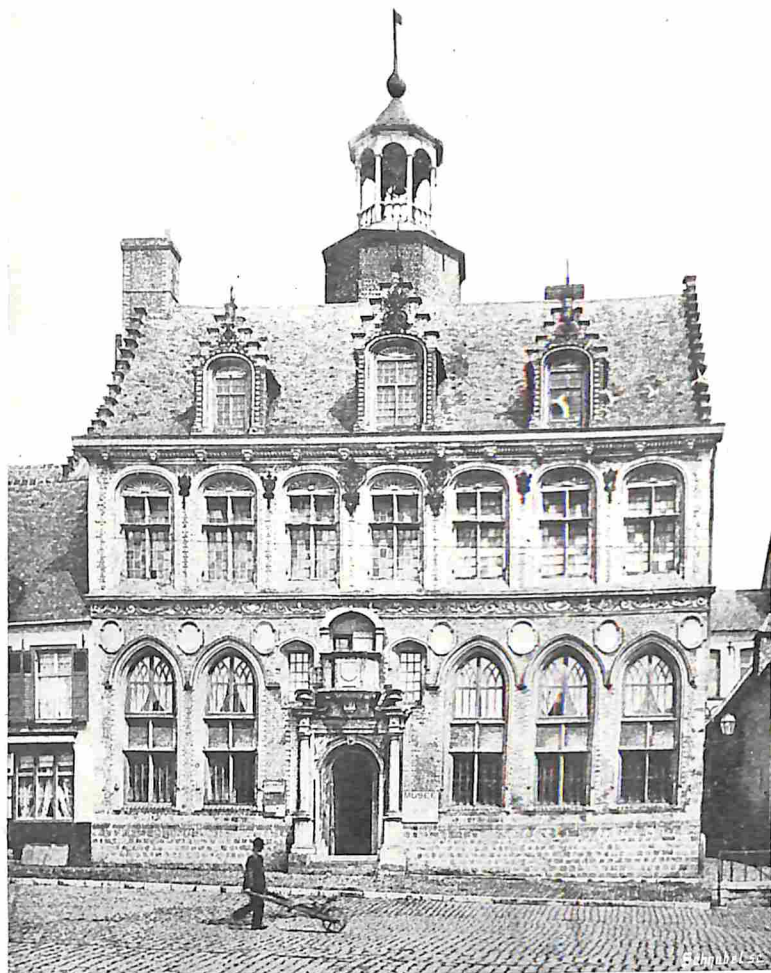

EEN MERKWAARDIGE LANDSTREEK TUSSCHEN YPEREN EN CALAIS.
HET KANAAL BIJ HAZEBROEK.

dat voor mij ligt, waarin, als de schrijver 't heeft over de taal, die in Fransch-Vlaanderen gesproken wordt, zoo terloops wordt gezegd: „Il y a cinquante ans, on ne trouvait pas dans ce pays un fermier sur vingt, qui parlât Français, mais depuis lors le passage des troupes, les nouvelles formes d'administration, les transactions chez les officiers publics, on fait connaître la langue nationale dans la plupart des fermes et des familles. Les écoles ouvertes partout, acheveront ce qui est commencé et la génération devenant de plus en plus éclairée, abondera enfin l'usage de ce patois mêlé de hollandais et de flamand”. Evenals de Belgische regeeringsmannen in die jaren bleek ook de regeering van het tweede Fransche keizerrijk een dergelijke domme meening aan te hangen: Napoleon III verbood — in 1863 — volstrekt alle gebruik van het Vlaamsch op de scholen. En sinds dien tijd neemt 't getal steeds toe van hen, die hun moedertaal niet meer kunnen lezen (van schrijven spreek ik maar in 't geheel niet) en — omdat het lezen van de opgedrongen taal, behalve voor enkele meer intellectueel-ontwikkelden, de grootste moeite kost, blijft het meerendeel van de Fransche Vlamingen van alle geestesvoedsel verstoken. In de jaren 1880—1890 werd zelfs gestreng tegen het gebruik van het Vlaamsch opgetreden en ook de cathedonismus in 't Vlaamsch verboden. Maar de geestelijken zijn hun volk in dezen nood blijven helpen; en sinds de wet op de Scheiding van Kerk en Staat doen zij dit, omdat zij nu volkomen onafhankelijk zijn van de Regeering, die hen niet meer met intrekking van traktement kan dreigen, met grooter kracht; in ongeveer 80 Fransche parochies wordt nog in 't Vlaamsch gepredikt.

O, Fransche Republiek, hoe is 't mogelijk, dat gij „verlichte”, gij, die minachtend neerziet op de Duitsche germaniseeringsmethoden in Posen, Sleeswijk, Elzas, een dergelijken toestand kunt handhaven, dat gij niet inziet de juistheid van het paedagogische beginsel, dat het onbekende aan het bekende moet worden vastgeknoot, en daarom reeds tenminste het eerste onderricht gegeven moet worden in de taal, die het kind het naast staat! En die meent, dat ge zoodoende goede Fransche burgers kweekt, terwijl ge in waarheid een geslacht doet opgroeien, dat geestelijk kreupel is en dat zeker niet tot glorie van uw naam zal bijdragen, wel tot zijn schande! Gelukkig is er een kentering in de openbare meening merkbaar en zijn er tegenwoordig bekende Franschen, die aan de gewestalen in hun vaderland zekere rechten willen toekennen. Vermoedelijk heeft de geniale provençaalsche dichter Mistral hiertoe veel bijgedragen. Maurice Barrès heeft er in een geestigen brief aan Mistral op gewezen, hoe dom het is, de kleinen hun moedertaal te leeren verachten. „Sous le prétexte de faire des citoyens français, chaque jour on détruit ce qu'il y a sans doute de meilleur chez nous, nos petits paysans”. De beweging, om hierin verandering te brengen, wordt tegengehouden door de vrees, dat, voor zoover 't Vlaamsch betreft, de clericale invloeden in Frankrijk's Noordhoek te krachtig zullen worden en er wel eens staatkundige afscheiding het gevolg van zou kunnen zijn, maar zeer weinige heethoofden mogen daarvoor iets gevoelen, de zeer groote meerderheid van hen, die opkomen voor de rechten van de gewestalen, vergeten niet „d'aimer la France plus que tout.” Tot hen behoort ook de Hazebroeksche afgevaardigde Lemire, hij die zelf Vlaamsch spreekt en tot België's koningspaar bij zijn bezoek aan Parijs een Vlaamsche toespraak hield. Bij het 50-jarig bestaan van het „Comité flamand de France” zeide Lemire: „Het ware een onvaderlandsch werk, aan een provincie te verbieden haar volkstaal te bewaren. Ook heb ik mannen van alle gezindheden hooren zeggen: Weest gerust! De taal van een land afschaffen, is 't schoone dempen en tevens de letterkundige schatten van een ras vernietigen. Wij, Franschen,

zullen die fout niet begaan in Europa, waar alle volkeren en alle besturen er aan houden, geen deeltje van hun eigen geschiedenis te verloochenen. Wij zouden schuldig zijn, wij, Franschen, zoo wij een greintje van ons voorvaderlijk erdeel lieten verloren gaan. En daarom eischen wij, dat de kinderen van Vlaanderen twee talen leeren spreken: die van het kleine en die van het groote Vaderland”. Dit geluid is echter nog niet tot Parijs doorgedrongen en jammer genoeg is Lemire voor alles te veel politiek man, om zich in de eerste en voornaamste plaats te kunnen bezig houden met een strijd voor de rechten van de moedertaal der Fransche Vlamingen. Wat zij noodig hebben, is een voorman, die zijn leven wijdt aan deze zaak, iemand als Willems voor Vlaamsch-België is geweest. Die voorman is nog niet opgestaan. Toch is er geen reden om te wanhopen en in 't klein is de laatste jaren, vooral door de Belgisch-Fransch-Vlaamsche Vereeniging „Pro Westlandia”, die in verschillende plaatsen van Fransch-Vlaanderen Vlaamsche liederavonden heeft ingericht, reeds goed werk verricht door 't aanwakkeren van de liefde voor de oude moedertaal. Een gunstige factor is ook

EEN MERKWAARDIGE LANDSTREEK TUSSCHEN
YPEREN EN CALAIS.

HET OUDE STADHUIS TE CASSEL, THANS MUSEUM VAN
OUDHEDEN.

't binnendringen van 't Vlaamsch-Belgische element in de Noordelijke departementen van Frankrijk, sinds de Belgische Vlaming zelfbewuster wordt en niet meer zoo spoedig zijn taal prijsgeeft.

Nochtans wagen wij ons in deze dagen, nu een verschrikkelijke krijg in bijkans gansch Europa het onderste boven woelt, aan geen voorspellingen. Wie zal zeggen, hoe de toestanden in ons oude werelddeel zullen zijn, als de orkaan zich gelegd heeft?

Moge ik er in geslaagd zijn, mijn lezers een weinig belangstelling, een weinig liefde in te boezemen voor het vergeten hoekje van ons taalgebied in Frankrijk. Ik zal dan tevens iets hebben bijgedragen tot loutering van onze thans nog vaak zoo krom en verdraaid begrip van vaderlandsliefde. Hoe vaak wordt hier, als bij onze oostelijke bureu, het begrip vaderland vereenzelvigd met Koninkrijk der Nederlanden, met zijn staatkundige grenzen, zijn leger, zijn vloot en zijn overzeesche bezittingen, al wordt hier het helder inzicht van de oorlogsellende niet — als ginder — vertroebeld door een laag menschelijk zijn macht-willen-doen-gevoelen, echter zeer waarschijnlijk alléén, omdat onze macht nu eenmaal niet zoo heel groot is.

Friezen hebben uit den aard der zaak geen moeite, om in te zien, dat staatkundige grenzen slechts weinig te maken hebben met liefde voor het „heitelân”, een liefde, die, zooals Mr. Troelstra zoo juist heeft gezegd ^{*)}, zuiverder, hooger is, als die „for aparte naesjes, mei eigen bilangen en wapens tsjin de utman”. Maar hij bedacht niet, dat die zuiverder vaderlandsliefde niet alleen voor Friezen is weggelegd, dat ook de Nederlanders er naar kunnen en moeten streven, over de staatkundige grenzen te zien naar allen, die, schoon geen Nederlander in den zin van de wet op het Nederlandschap, Nederlander zijn door het bezit van het hoogste kenmerk van Nederlandschap: de taal. Wat natuurlijk niet wegneemt, dat wij steeds zullen voelen binnen het „gemeenebest der Nederlandsche taal” nader te staan tot hen, wier aard het meest met de onze overeenkomt en wier geschiedenis zoovele eeuwen dezelfde was. Maar helderder dan thans moet men gaan

^{*)} Fen Liet en Libben. Lêzing fen Pieter Jelles for it Selskip „Rjucht en Sljucht” yn den Haech, 1910.

inzien, dat een streek als Fransch-Vlaanderen niet minder, ja misschien zelfs eer moet geacht worden tot ons vaderland te behooren, dan b.v. een groot gedeelte van Hollandsch Limburg.

Een Europeesche Statenbond schijnt wel het eenige, dat ons uit den poel van ellende, waarin Europa in deze tijden ter neer ligt, kan verlossen, jhr. dr. Nico van Suchtelen heeft het ons zoo welsprekend aangetoond. Mocht zijn wensch in vervulling gaan, in welk geval de staatkundige grenzen hoofdzakelijk administratieve beteekenis behouden, dan zal dat ook zeer bevorderen een loutering van de vaderlandsliefde, die geen valsche saamhoorigheid behoort te zijn, strijdig met algemeen meegevoel, maar een — bij alle waardeering voor het niet-Nederlandsche — stille liefde voor het eigene.

A. LOOSJES.

EEN ONBEKEND KONINGSMOORDENAAR.

MEER dan eens is tegen het leven van den Zonnekoning een complot gesmeed, doch geen van alle was zóó gevaarlijk als dat, waarin een zekere Roux, gezegd Marsilly, de hoofdrol speelde.

Deze Roux, zoon van een eenzaam kruidenier uit Nimes, fanatiek protestant, koesterde een intensen haat tegen den „tyran”, die de Protestanten verdrukte en ieder vervolgde, die zijn wil weerstreven dorst. En deze haat werd nog aangewakkerd, toen Lodewijk XIV den opper-intendant Fouquet in den kerker deed werpen en diens goederen verbeurd verklaarde, Fouquet, wien Roux met zijn broer een som van 50.000 livres voor politieke doeleinden had geleend. De broer stierf van verdriet; Roux wilde nog slechts leven, om zich te wreken op den man, die de bewerker was van al zijne rampen: op den koning.

Daartoe stak hij naar Engeland over en verkreeg te Londen een gehoor bij den hertog van York, wien hij, hopende op steun, zijn plan, den Franschen koning te doden, onomwonden uiteenzette. Doch Engeland's en Frankrijk's plannen gingen voor het oogenblik samen en York zag in Lodewijk's dood geen voordeel voor zijn land. Integendeel, het scheen hem voordeelijker toe, de Fransche regeering in kennis te stellen van de voornemens van den Hugenoot en zoo waarschuwde hij den Franschen gezant de Rumény, wien hij toestond, zich te verstoppen in een kast in de kamer, waar hij, York, met Roux een bespreking houden zou.

Op die wijze kon de Rumény zijnen koning de meest volledige inlichtingen verschaffen en van dat oogenblik af was dan ook het lot van Roux beslist. Toch zou het nog vijf en een halve maand duren, eer Turenne er in slaagde, den schuldige te vatten en dit was alleen mogelijk door het verraad van den bankier, die Roux' geld beheerde.

Te St. Cergues, op Zwitserschen grond dus, overviel Turenne met zijn helpers op een donkeren avond den niets kwaads vermoedenden samenzweerder, die in gezelschap van twee vrienden van een bezoek aan den predikant naar zijn verblijf terugkeerde. Zij trachtten zich nog te verdedigen: een der vrienden werd echter neergeschoten, de tweede werd zwaar gewond. Roux was in een oogwenk overmand en, aan handen en voeten gebonden, werd hij in de wachtende reiskoets geworpen, welke in snellen ren naar de Fransche grens reed.

Den 23sten Mei 1669 opende zich de poort van de Bastille voor

EEN MERKWAARDIGE LANDSTREEK TUSSCHEN YPEREN EN CALAIS.
HET VOORMALIG „LANDSHUYS” THANS „MAIRIE” TE CASSEL.

dezen gevangene; nog geen tien dagen later was hij reeds tot den marteldood veroordeeld.

Het vonnis werd den roden Juni voltrokken. In dien tusschen-tijd had de ongelukkige verschillende malen en op de meest afschuwelijke wijze getracht, zich van het leven te berooven; toen die pogingen door de strenge bewaking mislukten, weigerde hij alle voedsel en zelfs niet met geweld kon men hem iets ingeven. Lodewijk XIV, wien dit bericht werd, gaf toen uit vrees, dat de man te zwak zou worden, om de martelingen te kunnen doorstaan, onmiddellijk last, de terechtstelling te verhaasten.

Roux gaf den geest met een vloek voor den koning op de lippen.

Het bleek nu al heel gauw, dat deze samenzweerder bij de Zwitsersche regeering een gunstiger onthaal had gevonden dan in Londen. Want zoodra hij in Parijs gevonnisd was, begon men in Bern een proces tegen Turenne en zijne helpers, die de rechten van den staat hadden overtreden. En zij allen werden — natuurlijk bij verstek — tot de doodstraf veroordeeld.

In Parijs werd onderwijl naar medeplichtigen gespeurd. De verdenking viel op een van Roux' bedienden, zekeren Martin, die zijn meester naar Engeland was gevolgd en daar nog vertoefde. Hoe dezen te vangen?

Met de weinig kieschkeurige middelen, welke Turenne gebruikte, was dit zoo moeilijk niet. Men beloofde hem straffeloosheid, men verzekerde hem van alles en nog wat, zoo hij maar wilde overkomen. En Martin, goedgeloovig als hij was, zwichtte ten laatste.

Doch zoodra hij te Duinkerken voet aan wal had gezet, rekenden 's konings agenten hem in en zonder een enkel vonnis werd hij naar de gevangenis te Pignerol vervoerd.

Vijf en twintig jaren zuchtte hij in den kerker; een kouden Januari-ochtend van het jaar 1694 vond men hem dood in zijn cel.

Den laatsten tijd hebben meerdere historici de veronderstelling geuit, dat deze Martin, wiens eigenlijke naam Eustache d'Angers was, de man met het ijzeren masker zijn zou, dat geheimzinnig personage, wiens schaduw men juist gedurende die jaren, nu hier dan daar, meent te ontwaren.

A. C. JAGER.

BODEM WARMTE.

Het vermogen van den grond om warmte op te nemen, is in groote mate afhankelijk van den vochtigheidsgraad en de kleur van den bodem. Donkerkleurige aarde neemt veel spoediger warmtestralen op dan lichte, om dezelfde reden als witte zomerkleeren het lichaam beter tegen de zonnehitte beschutten als donkere kleedij. Vochtige grond is altijd veel kouder dan droge, waarom droogleggen van weiden en akkers de vruchtbaarheid bevordert. Humusrijke gronden nemen spoedig warmte op, doch verliezen die veel spoediger dan vochte, leemachtige grond, welke daarentegen de eenmaal verkregen warmtegraad lang vasthouden kan.

Bezaait men twee proefveldjes, een met donkerkleurige en een met lichtkleurige aarde, terwijl ze overigens, wat voedingswaarde betreft, voor de planten hetzelfde zijn gehouden, dan zal de oogst op den zwarten grond sneller rijpen en meer beschoot geven dan die op lichten grond.

Hierin ligt een der voordeelen van stalmest in het gebruik boven kunstmest; behalve plantenvoedsel maakt zij den grond donkerder van kleur, meer geschikt dus om warmte op te slorpen en verschaft dus meer kansen op een goeden oogst. G.

Haagsch Ill. Bureau.

HET SUEZKANAAL, DAT THANS IN VERBAND MET DE KRIJGSVERRICHTINGEN DER TURKEN DE AANDACHT TREKT.

Foto C. Steenberg.

HET NIEUWE GEBOUW VAN DE GROOTE CLUB TE AMSTERDAM. HOEKJE VAN DE HAL MET TRAPPENHUIS.

Hoytema's Kalender voor 1915.

Evenmin als de firma Verkade hebben de bekende wijnhandelaren Ferwerda & Tieman zich door de ongunstige tijdsomstandigheden laten afschrikken: ook thans is weer Hoytema's kalender verschenen, die prachtige wandversiering, en ook thans weer treft hij door zijn teere kleuren, en de vindingrijkheid, waarmede de kunstenaar met dezelfde motieven weer iets anders, iets nieuws wist te geven.

Met een humoristischen blik beziet hij zijn vrienden uit de vogelwereld — zie bijvoorbeeld de „kippen in den regen" op het Maart-blad van den nieuwen kalender — maar altijd blijft hij voornaam. Aardig getypeerd in hun onbeholpenheid zijn de jonge kuikens op het Juni-blad.

Het verwondert ons eenigszins dat het blad met die warme kleuren en exotische vogels het Januari-blad is geworden, maar overigens, hoe fraai is dit begin!

Als steeds heeft de kalender, met dezelfde mooie vakverdeling en dezelfde sprekende cijfers, naast hooge artistieke ook praktische waarde.

NOVEMBER

Voor Ric.

De merel wijkt in 't kreupelhout
Nu ook November bleek en koud,
Met grijzen mist en morgendauw
Op landen wijd en stil en grauw,
Zijn intocht doet in lange rij
Van maanden, tij en tegentij.

Een jongen in de verte gaat,
Ik hoor zijn voetstap, zijn gepraat,
Dat ver en klaar nog tot mij komt
Voor eind'lijk elk geluid verstoemt,
En nevel in den morgen, grijs,
Als regen zingt zijn zachte wijk'.

JAN J. ZELDENTHUIS.